

Вих. №88 від 30.08.2023 р.

Першому віце-прем'єр-міністру України -
Міністру економіки України
Свириденко Ю. А.
meconomy@me.gov.ua
prsvyrydenko@kmu.gov.ua

Копія:
Міністерству розвитку громад,
територій та інфраструктури України
miu@mtu.gov.ua

*Щодо спільної позиції ГО «Екодія» та ГО «Екоклуб»
для врахування при розробці «Плану України»*

Шановна Юліє Анатоліївно!

Громадські організації «Екодія» та «Екоклуб» є організаціями, які працюють в галузі збереження природних ресурсів, протидії наслідкам кліматичних змін, впровадження використання відновлювальних джерел енергії та представляють громадськість в цих питаннях.

На виконання завдань організацій та з метою підтримки досягнення високих цілей України в галузі енергетики та екології ГО «Екодія» та ГО «Екоклуб» вважають за необхідне звернутись до Вас з наступним.

Під час Конференції з відновлення України (URC-2023), що відбулась у Лондоні 21-22 червня 2023 року, Європейською комісією було анонсовано створення спеціального Фінансового інструменту для України (Ukraine Facility), що передбачає фінансування до 50 млрд євро.

У рамках реалізації цієї програми розробляється План України¹, що відображатиме комплексне бачення відновлення та розвитку країни на 2024-2027 роки, до якого в тому числі увійдуть секції з євроінтеграції, цифровізації, регіонального розвитку та клімату.

¹ <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbulosia-pershe-zasidannia-mizhvidomchoi-robochoi-hrupy-z-pytan-pidhotovky-planu-ukrainy-v-ramkakh-prohramy-ukraine-facility>

За підготовку Плану України відповідають профільні міністерства та відомства, які координує Мінекономіки. Станом на сьогодні активно проводяться консультації профільних та секторальних груп з бізнесом, зокрема, у напрямку енергетики², сільського господарства³ та інфраструктури⁴.

Однак, для того, щоб забезпечити більш прозорий та інклюзивний підхід до прийняття рішень важливим є залучення до обговорень не лише бізнес спільноти, а й громадських організацій. Ми неодноразово звертались стосовно цього питання до Міністерства економіки України та Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, проте не отримали жодної відповіді.

Разом з цим, звертаємо Вашу увагу, що **представники екологічних громадських організацій отримали лист від Комісара ЄС з питань довкілля, океанів та рибальства Вірджіюса Сінкевічуса, у якому наголошено, що громадськість є ключовим партнером Єврокомісії для оцінювання прогресу України у сферах законодавства та імплементації.** Наголошено, що внесок громадськості є важливим у майбутньому Плані України для Ukraine Facility, оскільки ці питання є дотичними.

ГО «Екодія» та ГО «Екоclub» розробили спільну позицію та направляють її для подальшого врахування при розробці Плану України.

Висловлюємо Вам свою повагу та готовність бути залученими до процесу розробки Плану України для Ukraine Facility від Європейського Союзу.

Контакти для зворотного зв'язку: ел. адреса ГО «Екодія»: info@ecoaction.org.ua, ел. адреса ГО «Екоclub»: office@ecoclubrivne.org

З повагою,

Виконавча директорка ГО «Центр екологічних ініціатив «Екодія», Полуніна О. В.

Виконавчий директор ГО «Екоclub», Мартинюк А. М.

² <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-pidtrimki-kse-vidbulasya-ustanovcha-zustrich-sektoralnoyi-robochoyi-grupi-z-energetiki-v-ramkah-roboti-nad-planom-ukrayini-v-ramkah-ukraine-facility/>

³ <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-pidtrimki-kse-vidbulasya-persha-zustrich-sektoralnoyi-robochoyi-grupi-z-predstavnikami-agrarnogo-biznesu-v-ramkah-ukraine-facility/>

⁴ <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-pidtrimki-kse-vidbulasya-persha-zustrich-sektoralnoyi-robochoyi-grupi-z-logistiki-ta-transportnoyi-infrastrukturi-v-ramkah-ukraine-facility/>

Позиція ГО «Екодія» та ГО «Екоclub» щодо «Плану України» в рамках програми Ukraine Facility

Проблема 1: Визначення тарифів на теплову та електричну енергію відповідно до ринкових показників.

Перехід на ринкову модель регулювання ринку електричної енергії, корпоратизація національних газових компаній, передача права встановлювати тарифи на теплову енергію та комунальні послуги органам місцевого самоврядування, на жаль, не призвели до впровадження ринкових механізмів визначення вартості теплової та електричної енергії.

Наразі, не дивлячись на підняття верхніх прайс-кепів для ринку електричної енергії та визначення індикативів для ціни на газ, вартість електричної та теплової енергії для населення не покриває економічно обґрунтовану вартість такої енергії. Це, у свою чергу, блокує можливості для модернізації діючих ТЕЦ/ТЕС, формує спотворені цінові сигнали споживачам та є однією з найбільших перешкод для інвестицій в контексті окупності у енергоефективність та відновлювані джерела енергії (ВДЕ) у громадах. Адміністративне втручання в ринкову роботу виробників, постачальників трейдерів, що базується на політичних рішеннях призводить, за різними оцінками, до втрат ВВП на рівні від 7% до 15% ВВП. Окрім того, відсутність лібералізації в тарифній політиці призупиняє не лише перспективу зниження енергоспоживання за рахунок впровадження енергоефективних заходів, але й блокує розвиток ринку виробництва затребуваних в Європі та світі якісних енергоефективних матеріалів та обладнання.

Пропоновані рішення:

Підготовка та впровадження плану дій, який зробить можливим визначення тарифів відповідно до ринкових показників, а не політичних потреб. Опорними пунктами такого плану повинно стати закріплення наступних положень:

- проведення інформаційної та роз'яснювальної кампанії для населення, що включатиме інформацію про рівень тарифів в інших країнах, роз'яснення про вплив тарифів на модернізацію виробничого обладнання, пояснення щодо впливу вартості електричної та теплової енергії для бізнесу на вартість товарів та послуг, що зрештою споживаються населенням, повідомлення про можливості отримання допомоги від держави, у випадку неможливості сплачувати за більш високими тарифами;
- приведення цін на електрику, газ та центральне опалення до економічно обґрунтованих;
- надання громадськості інформації про інструменти контролю держави за реалізацією інвестиційних програм в контексті витрат коштів, отриманих виробниками та постачальниками внаслідок підвищення тарифів, на модернізацію обладнання, введення енергоефективних технологій в виробництві, тощо, і долучення громадськості до реалізації таких інструментів;
- підвищення рівня відповідальності виробників та постачальників за якість надання послуг (включаючи центральне опалення), в тому числі, але не обмежуючись, шляхом спрощення процедур подання та розгляду скарг споживачів та громадськості;
- здійснення оплати за спожиті послуги в сфері енергетики лише відповідно до даних вузлів обліку;
- надання виключно адресних субсидій у грошовій формі домогосподарствам, які цього потребуватимуть у зв'язку з неможливістю сплачувати за спожиті послуги за новими тарифами. При цьому, методика нарахування субсидій має стимулювати отримувачів інвестувати в термомодернізацію їх домогосподарств та у ВДЕ.

План дій, визначений вище, пропонується закріпити на рівні законодавчого акту, що передбачав би внесення змін у відповідні нормативно-правові акти та розробку необхідного вторинного регулювання.

Впровадження плану дій саме по собі буде позитивним сигналом для інвесторів, які розумітимуть джерело окупності інвестицій в галузь енергетики та сприятиме розвитку громадянського суспільства, що несе фінансові зобов'язання, проте має вплив на контроль за використанням сплачених коштів.

Проблема 2. Відсутність стратегічного бачення розвитку центрального опалення.

Централізоване теплопостачання (ЦТ) переважно збережене в містах України. Цей актив дозволяє суттєво знизити витрати на перехід до низьковуглецевого опалення. Проте, значна частина інфраструктури централізованого теплопостачання в Україні є застарілою і не модернізувалася упродовж багатьох років. Окрім того, переважне паливо систем ЦТ – це природний газ, що робить країну залежною від ресурсу, котрий є обмеженим, з високою ціною та використання якого негативно впливає на довкілля і клімат. Відповідно, ціни на послуги та регулювання в галузі ЦТ підштовхують як місцеву владу, так і споживачів відмовлятися від центрального теплопостачання.

Пропоновані рішення:

1. Прийняти на державному рівні позиційний документ щодо необхідності збереження систем центрального теплопостачання як способу забезпечення теплом населення, з визначенням можливості впровадження опцій щодо диверсифікації з метою уникнення ризиків, пов'язаних з воєнними діями.

2. Розробити та прийняти нове законодавче регулювання, яке закріпить:

- економічні стимули як для представників органів місцевого самоврядування, так і для кінцевих споживачів використовувати ЦТ;
- вимоги по модернізації та оновленню інфраструктури ЦТ;
- диверсифікацію джерел енергії для опалення та перехід до (а) електричного опалення за умови використання теплових насосів або (б) сталої біомаси;
- стимулювання використання біомаси для виробництва біогазового палива, яке має стати вуглецево нейтральною альтернативою природному газу.

3. Створити програми підтримки як на державному, так і на місцевому рівні для встановлення теплових насосів для забезпечення теплопостачання в багатоповерхових будинках.

Реалізація такої програми дозволить відмовитися від газу для опалення та підігріву води, при цьому відповідна економія складе до 80%. Наразі більшість європейських країн субсидують встановлення теплових насосів, роблячи вклад таким чином у власну енергонезалежність. За даними Європейської асоціації теплових насосів (ЕНРА), цими пристроями обладнані близько 16% житлових і комерційних будівель ЄС. Відповідно до плану RePower EU, який передбачає зменшення залежності країн ЄС від викопного палива, теплові насоси є основною технологією для заміни природного газу в опаленні житлових та комерційних приміщень.

Проблема 3: Необхідність відмінного від декларативного забезпечення розвитку виробництва електричної енергії з відновлювальних джерел.

Наразі підтримка виробництва електричної енергії з ВДЕ та використання відновлювальних джерел є метою, що закріплена в Законі України «Про ринок електричної енергії», Законі України «Про альтернативні джерела енергії», Енергетичній стратегії України до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 № 605, Національних планах дій щодо розвитку енергетичного сектору.

Проте, рівень розрахунків за електричну енергію вироблену з відновлюваних джерел не перевищує 50% від вартості виробленої електроенергії, для виробників постійно змінюються коефіцієнти тарифів, формули щодо розрахунку вартості небалансів, умови

підтримки як такі. Підключення нових об'єктів ускладнено не прозорістю поточних процедур приєднання та відсутністю кодифікації будівельних норм в контексті вимог до будівництва об'єктів генерації з ВДЕ.

Відсутність стабільності регуляції галузі є основною проблемою для залучення інвестицій в неї, а ускладнення процедур шляхом введення нових складних механізмів не сприяє впровадженню таких механізмів зі сторони громадськості.

Пропоновані рішення:

1. Забезпечення повних та своєчасних поточних розрахунків з виробниками з ВДЕ шляхом:

- відмови від штучного стримування цін на електричну енергію та надання можливості Гарантованому покупцю забезпечити максимальний дохід від продажу електричної енергії;
- відкриття експорту електричної енергії з ВДЕ;
- своєчасного коригування тарифу на передачу задля оперативного врахування додаткових доходів або коригування на суму дефіциту;
- скасування розпорядчих документів щодо обмежень виплат на ринку;
- коригування механізму розрахунку вартості послуги з розвитку ВДЕ та затвердження її вартості, який не буде ставити в залежність виробників ВДЕ від дій Гарантованого покупця та ОСП.

2. Здійснення депутатського контролю за коректним впровадженням вторинного законодавства на виконання Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України».

3. Спрощення процедури приєднання для майбутніх об'єктів генерації з ВДЕ та кодифікація вимог щодо їх будівництва.

- Створення простої та доступної процедури доступу до механізму самовиробництва з метою розвитку розподіленої генерації.
- Запровадження дієвих державних програм підтримки учасників механізму самовиробництва шляхом надання доступного кредитування.
- Закріплення незмінних умов підтримки для відновлюваної енергетики.

Проблема 4: Необхідність врахування викликів зміни клімату, що вже мають місце в Україні.

Для отримання європейських інвестицій плани повоєнної відбудови повинні відповідати критеріям визначеним законодавством ЄС, у яких адаптація до зміни клімату має бути невід'ємно інтегрована в галузеву та місцеву політику, враховуючи вплив зміни клімату на суспільство, економіку, інфраструктуру та навколишнє середовище. Необхідно інтегрувати заходи кліматичної адаптації до стратегій відновлення місцевого економічного та соціального розвитку, що дозволить врахувати неминучі наслідки зміни клімату. До 2040 року за оптимістичним сценарієм очікується підвищення середньої річної температури в Україні у межах 0,8-1,1° С, а також посилення перерозподілу опадів протягом року в межах $\pm 20\%$ із їх збільшенням у холодний період і зменшенням у теплий, зросте кількість та частота виникнення стихійних гідрометеорологічних явищ. Такі зміни призведуть до необхідності перебудови інфраструктури населених пунктів та громад протягом найближчих 10-15 років. Тому ефективніше провадити повоєнну відбудову з урахуванням заходів з адаптації.

Частина громад в Україні, які є підписантами Угоди мерів (Covenant of Mayors), вже розробила деталізовані плани зі скорочення викидів вуглецевих газів та розробленими заходами з адаптації. У цих Планах дій сталого енергетичного розвитку та клімату (ПДСЕРК) на основі реальних показників прораховані можливості громади до скорочення викидів двоокису вуглецю та запропоновані конкретні заходи, які необхідно здійснити для

досягнення цієї цілі. Заходи містять опис необхідних кроків та економічне обґрунтування. Значна частина заходів з адаптації не потребує вкладень значних коштів, за умови врахування їх на етапі планування (наприклад, колір будівель, облаштування природорієнтованих заходів з адаптації в дорожній інфраструктурі, як-от зелені смуги для акумуляції та відведення дощової води, для зниження ризику підтоплення автошляхів, тощо).

Пропоновані рішення:

1. Закріплення на законодавчому рівні основних положень вже напрацьованого плану дій з фіксацією наступних необхідних кроків та компонентів:

У короткостроковій перспективі — 2023-2024 рр.:

- затвердження державної методики оцінки вразливості до зміни клімату;
- затвердження державної методики розробки заходів адаптації до зміни клімату;
- проведення оцінки вразливості до зміну клімату кожної з областей України;
- проведення оцінки вразливості в громадах, що вже готують плани відновлення на основі обласних оцінок;

• забезпечення можливості участі громадськості в процесі підготовки пропозицій та рекомендацій з розроблення Національного енергетичного і кліматичного плану, який має стати частиною плану післявоєнної відбудови.

У середньостроковій перспективі — 2025-2027 рр.:

- проведення оцінки вразливості у всіх громадах України на основі обласних оцінок;
- розробка плану адаптації громади до зміни клімату у всіх громадах України;
- інтегрування результатів оцінки вразливості у всі стратегічні документи громади, включно із планами відновлення;

• реалізація заходів з адаптації в громадах, у яких вони були розроблені.

У довгостроковій перспективі — 2028-2033 рр.:

• проведення переоцінки результатів втілених заходів з адаптації та оцінки вразливості громад до зміни клімату кожних 4 роки від моменту її затвердження;

• реалізація заходів з адаптації в громадах, у яких вони були розроблені.

2. Проведення навчання представників ОМС з проведення оцінки вразливості та розробки адаптаційних планів у кооперації з профільними громадськими організаціями та Угодою мерів.

3. Забезпечення надання доступу громадам до кліматичних та статистичних даних і консультацій зі спеціалістами.

4. Створення в структурі органів міської ради спеціального орган (відділ, посаду), який відповідатиме за розробку оцінки вразливості, координуватиме реалізацію заходів з адаптації та організуватиме моніторинг виконання та перегляд оцінки вразливості (раз у 4 роки).

Проблема 5. Потреба реформування оцінки впливу на довкілля.

Оцінка впливу на довкілля (ОВД) є ключовим інструментом участі громадськості та врахування природоохоронних вимог при плануванні діяльності, що може загрожувати стану довкілля та/або здоров'ю людей. Проте, оскарження рішень з ОВД, невдоволення громадськості, протести та судові розгляди є прецедентами, які свідчать про те, що підхід до реалізації процедури з ОВД в Україні містить наступні недоліки:

Від громадськості:

• обмежений доступ громадськості до інформації та участі в процедурі ОВД (обмежений доступ до реєстру з ОВД; не відображається інформація щодо післяпроектного моніторингу; представники уповноважених органів не завжди встигають обробляти заявки громадськості, реагувати на них, надавати відповідну інформацію);

- низький рівень відповідальності за порушення вимог щодо оцінки впливу на довкілля;
- обмеженість кадрових, фінансових і експертних ресурсів відповідних органів, що об'єктивно не здатні дати кваліфіковану оцінку звіту про оцінку впливу на довкілля.

Від суб'єктів господарювання:

- пошук компетентних виконавців звіту;
- виконавці звіту з ОВД не несуть відповідальності за надану інформацію;
- надмірні вимоги до малозагрозливих проєктів;
- гроші та час (затримка в реалізації).

Від влади:

- недостатня жорсткість та ефективність санкцій, передбачених законодавством;
- відсутність механізмів контролю за дотриманням вимог щодо оцінки впливу на довкілля.

Загальні:

- процедура обмежена на час війни (зокрема, відмінена для територій, що зазнають впливу бойових дій, при ліквідації наслідків війни, відсутні фізичні громадські обговорення, деякі діяльності відмінені для ОВД);
- неналежна якість звітів з ОВД та відсутність за це відповідальності.

Пропоновані рішення:

1. Проведення реформи оцінки впливу на довкілля відповідно до Директиви № 2011/92/ЄС та з урахуванням необхідності впровадження заходів, що забезпечуватимуть швидке проходження процедур для мало загрозливих об'єктів і не пропускати ризики щодо об'єктів, які потенційно становлять значну небезпеку навколишньому середовищу та здоров'ю населення. Базово реформування ОВД може включати:

- закріплення за виконавцями відповідальності за підготовлений звіт з ОВД;
- вільний доступ у реєстрі з ОВД до матеріалів післяпроєктного моніторингу, а також до актуальних даних показників моніторингових спостережень;
- запровадження скринінгу — на ранніх етапах для виявлення малозагрозливих проєктів;
- інституційну спроможність, відкритість та доступність: перевіряючих, контролюючих органів, акредитованих сертифікованих виконавців, аналізуючих лабораторій та ін.
- кваліфіковане кадрове забезпечення в достатній кількості у структурних підрозділах УЦО та УТО, які займаються питаннями ОВД, залежно від завантаженості та підготовленої кількості висновків із ОВД. Постійне підвищення кваліфікації кадрів за рахунок курсів (пов'язаних із захистом довкілля, сталим розвитком, найкращими доступними технологіями) та ін.

2. Забезпечення вільного онлайн доступу до моніторинг даних щодо водних і земельних ресурсів.

3. Забезпечення неперервності ведення спостережень у пунктах моніторингу.

Проблема 6. Реалізація проєктів та реформ в галузях тваринництва і агропромисловості без дотримання екологічних вимог.

Україна через відповідальні Міністерства продовжує визначати розвиток тваринництва пріоритетним завданням аграрного сектору. Відповідно до Стратегії розвитку агропромислового комплексу⁵ (далі – Стратегія) на наступні 10 років, що була представлена на Конференції з питань відновлення України у Лондоні у червні цього року, Україна має однією з цілей наростити виробництво м'яса у 2 рази за 10 років. Крім цього, відповідно до

⁵ <https://minagro.gov.ua/investoram/strategiya-rozvitku-agropromislovogo-kompleksu>

Стратегії заплановано приріст середнього внесення добрив на 1 га на 40%, тобто до 180-290 кг/га, що не відповідає цілям та прагненням Європейського зеленого курсу.

При цьому, використання добрив, інтенсивний розвиток тваринництва та утворення величезної кількості відходів без належного управління несе серйозні ризики для якості води, повітря, ґрунтів, біорізноманіття та здоров'я людей. І такі випадки — це не просто ризики, а реальні катастрофи⁶, з якими стикаються громади сьогодні. Ведення сільського господарства як рослинництва, так і тваринництва є одним із джерел нітратного забруднення води (поверхневих і підземних вод). Попри недостатньо розвинену систему моніторингу стану та якості води, ГО «Екодія» у межах проведення громадського тестування якості води у сільських громадах України пересвідчилась, що проблема забруднення нітратами, зокрема, підземних вод, є широко поширеною в Україні.

Пропоновані рішення:

1. Оновлення та вдосконалення екологічних вимог і стандартів до ведення сільського господарства, відповідно до стратегій Європейського Союзу.

2. Налагодження належної інфраструктури для поводження із відходами та побічними продуктами галузі (зберігання, перевезення, утилізації, переробки тощо) за найкращими практиками ЄС, відповідно до Нітратної Директиви і Директиви про запобігання промислового забрудненню.

3. Впровадження ефективної системи моніторингу та контролю за діяльністю сільськогосподарських підприємств, а також за станом довкілля (ґрунтів, вод, зокрема, підземних) і вчасному запобіганню їх забруднення агровиробниками.

4. Впровадження доступного і сучасного навчання для фермерів (малих і середніх), сільськогосподарських дорадників задля зменшення негативного впливу їх діяльності на довкілля та здоров'я людей.

Реалізація вищезазначеного повинна стосуватися не лише нових підприємств, а й тих, які своєю діяльністю забруднюють довкілля і шкодять здоров'ю людей упродовж багатьох років.

Проблема 7. Підвищення мінімальних енергоефективних стандартів будівель.

Україна на виконання Угоди про Асоціацію з ЄС зобов'язалася провести реформу енергоефективності згідно Директив ЄС «Про енергоефективність» та «Про енергоефективність будівель». Згідно останньої держави-члени повинні забезпечити, щоб до 31 грудня 2020 року всі нові будівлі були будівлями з майже нульовим споживанням енергії; та після 31 грудня 2018 року нові будівлі, що перебувають у власності органів державної влади, були будівлями з майже нульовим споживанням енергії. Окрім цього зараз розглядаються внесення змін до Директиви, де буде визначений новий стандарт для будівель - ZEB (zero emissions building). Вимоги ZEB повинні застосовуватися з 1 січня 2030 року до всіх нових будівель, а з 1 січня 2027 року - до всіх нових будівель, які займають або належать органам державної влади.

У той час як в Україні тільки обговорюється впровадження вимоги щодо стандарту NZEB з 2027 року. Слід звернути увагу, що відбудова зруйнованого житлового сектору вже почалась і займає велику частку капіталовкладень, проте процес будівництва відбувається за наявними енергоефективними стандартами, і вже за декілька років доведеться знову шукати фінансування для проведення термомодернізації.

⁶ <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/25/702533/>

Пропоновані рішення:

1. Пришвидшення початку строків реалізації заходів з впровадження стандартів NZEB (будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії) або початок розробки імплементації більш амбітних стандартів Zero emissions buildings (Будівель з нульовим рівнем викидів), з обов'язковою заборонаю підключення до газової інфраструктури, замінивши таке підключення на встановлення теплових pomp, підключення будинків до централізованого опалення чи інших рішень на основі ВДЕ.

2. Створення фінансової програми або механізму підтримки будівельних компаній задля стимулювання реалізації пілотних проєктів з будівництва енергоефективних будівель (комерційних, житлових та громадських) з високим класом енергоефективності та стандартами NZEB/ZEB. Така програма допоможе зняти тиск та інвестиційні ризики з бізнесу.

3. Впровадження та підтримка заходів із підвищення кваліфікації українських будівельників, які будуть зводити будівлі за новими енергоефективними стандартами.

4. Створення обов'язкових мінімальних критеріїв енергоефективності в державних закупівлях, що є вимогою Європейського зеленого курсу, особливо при закупівлі будівельних матеріалів для нового будівництва.

5. Стимулювання локалізації власного виробництва енергоефективних будівельних матеріалів та обладнання відновлюваних джерел енергії. Це зможе забезпечити нові робочі місця в секторі, який швидко розвивається і який є критично важливим для процесу повоєнної відбудови. Позитивний ефект буде відчутним, як для місцевих економік, де будуть відкриті нові підприємства (наприклад, у регіонах, залежних від видобутку вуглеводнів і де планується закриття виробничих потужностей), так і для енергетичного переходу всієї країни. Власне виробництво будівельних матеріалів та ВДЕ-обладнання дозволить забезпечити як внутрішньоукраїнські потреби, так і виходити на ринок Європейського Союзу, допомагаючи диверсифікувати залежність країн ЄС від Китаю.